

4.1.2019

Dnro H 00440/18

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 29/2018 vp)

Kuuleminen: 8.1.2019 klo 10.45

Lausunto: *Yleisiä huomioita*

Ehdotetun hallintoprosessuaalisen yleislain yleispiirteisyys on erityistuomioistuimena toimivan markkinaoikeuden, jonka toimintaa ohjaa ja jossa sovelletaan usein myös erityisiä prosessisäännöksiä, näkökulmasta kannatettava. Toisaalta selvää on, että lain yleispiirteisyys on ristiriidassa hallituksen esityksessä niin ikään todettujen täsmällisyyden ja informatiivisuuden tavoitteiden kanssa.

Ehdotetun yleislain juokseva pykälänumerointi on kannatettava erityisesti säännöksiä toistuvasti kirjallisesti kuvaavan tahon eli tuomioistuimen kannalta.

Hallituksen esityksen s. 23 kuvaus markkinaoikeuden osalta on sikäli harhaanjohtava, että oikeudenkäymiskaaren säännöksiä markkinaoikeudessa sovelletaan paitsi markkinaoikeudellisissa asioissa myös teollis- ja tekijänoikeudellisissa riita- ja hakemusasioissa. Arvion mukaan markkinaoikeuden jäsenten työmäärästä keskimäärin noin puolet liittyy asioihin, joissa sovelletaan hallintoprosessuaalisia säännöksiä.

Hallituksen esityksen s. 67 kuvaus markkinaoikeuden osalta on puolestaan siten puutteellinen, että hallintoprosessuaalisia säännöksiä markkinaoikeudessa sovelletaan myös teollisoikeudellisissa valitusasioissa eli valituksissa rekisteriviranomaisten rekisteröintipäätöksistä.

Tässä lausunnossa ei niinkään käydä läpi hallituksen esityksen hyviä puolia vaan lähinnä yksityiskohtia, joihin markkinaoikeuden käsityksen mukaan on vielä syytä kiinnittää lakivaliokunnan erityistä huomiota.

1 luku (Yleiset säännökset)

Luvun 4 §:n määritelmän viranomaisesta lienee tarkoitus kattaa muun ohessa myös yksityiset yhteisöt ja yhtiöt, kun ne hoitavat julkista hallintotehtävää,

vaikka pykälän yksityiskohtaisissa esimerkkiperusteluissa tätä ei suoranaisesti todeta (s. 69; ks. kuitenkin selvemmin 6 §:n kohdalla s. 74).

3 luku (Valituksen tekeminen)

Luvun 15 §:n 2 momentin kaksi viimeistä virkettä olisi hyvä säätää suhteessa ehdotettuun päinvastaisessa järjestyksessä, jolloin olisi selvempää, että myös prosessiosoitteen muutoksesta on ilmoitettava viipymättä hallintotuomioistuimelle. Lisäksi hallituksen esitys herättää kysymyksen siitä, voiko sen perusteluissa yhteystiedoksi todettu puhelinnumero (s. 85) olla myös prosessiosoite.

6 luku (Asian käsittely ja selvittäminen)

Luvun 47 §:n suullista valmistelua koskevassa säännöksessä ei säädetä kyseiseen tilaisuuteen kutsumisen tavasta eikä siitä, mitä saapumatta jäämisestä kyseiseen tilaisuuteen seuraa eli uhasta (vrt. toisin 8. liitelain eli oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta annetun lain 4 luvun 11 §:n 2 momentti). Mainitun 47 §:n yksityiskohtaisista perusteluista (s. 112–113) ei myöskään ilmene syytä siihen, miksi tällaisista seikoista ei säädetä. Liekö syynä se, että esityksen taloudellisia vaikutuksia selvittävässä osassa (s. 57) on todettu, että tuomioistuin ei voisi velvoittaa osapuolia saapumaan suulliseen valmisteluistuntoon.

Selvyyden vuoksi on myös todettava, että suullista käsittelyä koskevassa 7 luvussa oleva 62 § ei ilmeisesti ole tarkoitettu sovellettavaksi eikä sanamuotonsa perusteella myöskään soveltu suulliseen valmisteluun.

Suullisessa valmistelussa voi olla syytä tehdä suullisen käsittelyn rajoittamista koskeva päätös (ks. 7 luvussa olevan 59 §:n yksityiskohtaiset perustelut s. 126–127), ja joka tapauksessa tämänkaltaisessa tilaisuudessa tyypillisesti keskustellaan suullisen käsittelyn aikataulutuksesta. Ei ole toivottavaa, että suullisen valmistelun tavoitteet vesittyvät sen vuoksi, että jokin kutsuttu taho ei osallistu suulliseen valmisteluun oli se sitten varsinainen istunto tai videoneuvottelulaitteiden välityksellä toteutettu tilaisuus.

Asiantilan selkeyttämiseksi puheena olevassa 47 §:ssä olisi syytä säätää poissaolon uhasta ja kutsumisen tavasta. Jotta muutokset suhteessa esityksessä ehdotettuun eivät vaikuttaisi esityksen muihin kohtiin, 47 §:n uuden 4 momentin voisi säätää kuulumaan seuraavasti:

Kutsutun tai hänen laillisen edustajansa poissaolo suullisesta valmistelusta ei estä asian käsittelyä. Kutsun tiedoksianto sovelletaan, mitä 9 luvussa säädetään.

10 luku (Oikeudenkäyntikulut)

Luvun 97 §:n 1 momentin 5 kohta tarkoittanee myös tuomioistuinmaksuja (eli oikeudenkäyntimaksuja), vaikka siitä ei mainita säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 172). Nykyään markkinaoikeudessa

tällaiset merkittävästi kohonneet maksut muodostavat huomattavan osan valittajalle syntyvistä oikeudenkäyntiin liittyvistä kuluista.

12 luku (Valitus hallintotuomioistuimen päätöksestä)

Luvun 109 §:n 2 momentti tarkoittaa markkinaoikeuden käsittelemien asioiden kannalta sitä, että patentti- ja rekisterihallituksella on jatkossa säännönmukainen muutoksenhakuoikeus teollisoikeudellisissa rekisteröintiasioissa, jos sen päätös on kumottu tai sitä on muutettu markkinaoikeudessa. Säännös on ennakkopäätösnäkökulmasta kannatettava.

13 Luku (Ylimääräinen muutoksenhaku)

Luvun 118 §:n 2 momentissa voisi olla syytä säätää, että paitsi viranomainen myös hallintotuomioistuin saa hakea oman päätöksensä purkamista. Tältä osin markkinaoikeus kiinnittää huomiota ensinnäkin oikeuskäytäntöön yleisen lainkäytön osalta (ks. esimerkiksi ratkaisu KKO 2011:106, jossa on lausuttu muun ohessa seuraavaa: ”Korkein oikeus toteaa, ettei laissa ole säännöksiä tuomioistuimen tai tuomarin oikeudesta hakea tekemänsä ratkaisun purkamista. Oikeuskäytännössä on kuitenkin katsottu, että asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, tuomarilla voi poikkeuksellisesti olla oikeus hakea lainvoimaisen tuomion purkamista. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun ratkaisua rasittaa ilmeinen virhe, jonka korjaamiseen liittyy voimakas julkinen intressi.”). Myös hallintoprosessuaalisessa oikeuskäytännössä on viitteitä siitä, että asian ratkaisseella tuomioistuimella on purkupuhevalta (ks. Hallberg et al., Hallintolainkäyttölaki. 1997, s. 407–408).

Mikäli 2 momentissa säädettäisiin hallintotuomioistuimen puhevallasta hakea oman päätöksensä purkamista, myös 5 momentti olisi syytä säätää 2 momentin muutos huomioon ottaen.

14 luku (Päätöksen täytäntöönpano ja hallintotuomioistuimen väliaikaiset määräykset)

Markkinaoikeus kiinnittää huomiota siihen, että esityksen mukainen sääntely poistaa yleisiltä tuomioistuimilta toimivalta antaa turvaamismääräyksiä hallintoprosessin piiriin liittyvissä asioissa merkitsee muodollisesti heikennystä vallitsevaan oikeustilaan siinä suhteessa, että jatkossa väliaikaista oikeussuojaa ei voisi enää saada ennakkollisesti eli ennen valituksen vireille laittamista. Muutoksella ei kuitenkaan liene hallintoprosessuaalisissa asioissa kovin suurta käytännöllistä merkitystä.